

POSTANOWIENIE

21 maja 2026 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marcin Łochowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 21 maja 2026 r. w Warszawie
zażalenia Bank w W.

na wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku

z 30 czerwca 2025 r., I ACa 2532/23,

w sprawie z powództwa A.Z. i A.Z.1

przeciwko Bank w W.

o ustalenie i zapłatę, ewentualnie o zapłatę,

uchyla zaskarżony wyrok.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w Gdańsku wyrokiem z 30 czerwca 2025 r. uchylił wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku z 12 maja 2023 r. i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. z uwagi na nieprzeprowadzenie postępowania dowodowego w całości, stwierdzenie istotnych uchybień procesowych, a w konsekwencji merytorycznych błędów wyrokowania. Zdaniem Sądu Apelacyjnego argumenty Sądu Okręgowego stanowią w istocie zbiór sprzecznych rozważań prawnych, bowiem z jednej strony Sąd *a quo* wskazał, że treść pozwu nie dawała podstawy do stwierdzenia abuzywności klauzul umownych, następnie podniósł, iż gdyby nawet stwierdzić abuzywność, to klauzule mogą zostać wypełnione przez zastosowanie przepisu dyspozytywnego, aby w rezultacie powyższych rozważań oddalić wnioski dowodowe z opinii biegłego. Ponadto Sąd pierwszej instancji zignorował fakt, że w sprawie zostało zgłoszone

roszczenie ewentualne o zapłatę, przy założeniu, iż umowa jest ważna. Sąd Apelacyjny stwierdził ponadto, że w świetle materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie nie sposób podzielić poglądu o prawidłowym poinformowaniu powodów o ryzyku kursowym. Sąd drugiej instancji doszedł wobec tego do przekonania, że konieczne jest przeanalizowanie przez Sąd Okręgowy, które z postanowień zawartej przez strony umowy są abuzywne i jak zmieniony kształt umowy wpływa na zobowiązania finansowe obu stron, a ponadto zbadanie podstawy materialnoprawnej żądania o zapłatę.

Zażalenie na ten wyrok wniósł pozwany, zaskarżając wyrok w całości, wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. Skarżący zarzucił naruszenie art. 384 § 1 i 4 k.p.c.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Rozpoznając przewidziane w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. zażalenie na kasatoryjne orzeczenie sądu drugiej instancji, Sąd Najwyższy bada jedynie, czy sąd ten prawidłowo zastosował art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. Sąd drugiej instancji może bowiem w postępowaniu nieprocesowym uchylić zaskarżone orzeczenie co do istoty sprawy i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania tylko w przypadku nieważności postępowania (§ 2), nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy zachodzi konieczność przeprowadzenia przez ten sąd postępowania dowodowego w całości (§ 4).

Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne służy więc przeprowadzeniu kontroli, czy orzeczenie zostało prawidłowo oparte na jednej z tych przesłanek, a zatem, czy powołana przez sąd rozpoznający apelację przyczyna uchylenia odpowiada ustawowej podstawie. Przedmiotem badania przy rozpoznaniu zażalenia jest istnienie procesowych podstaw wydania przez sąd drugiej instancji orzeczenia kasatoryjnego, zamiast merytorycznego zakończenia sprawy (postanowienia SN: z 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, nr 3, poz. 41; z 14 marca 2019 r., IV CZ 94/18).

Sąd Najwyższy przyjmuje konsekwentnie, że rozstrzygnięcie o uchyleniu orzeczenia i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania następuje w razie stwierdzenia takich wad orzeczenia w postępowaniu sądu pierwszej instancji,

których sąd drugiej instancji nie może sam usunąć, wydając orzeczenie reformatoryjne. Prowadzenie przez sąd drugiej instancji uzupełniającego postępowania dowodowego i orzekanie reformatoryjne powinno zatem stanowić regułę, gdyż odpowiada założeniom apelacji pełnej. Przemawia to za ścieśniającą wykładnią przyczyn uchylenia orzeczenia określonych w art. 386 § 2 i § 4 k.p.c.

2. Odnosnie do konieczności przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, że wydanie orzeczenia kasatoryjnego przez sąd drugiej instancji z powołaniem się na konieczność przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości (art. 386 § 4 k.p.c.) obejmuje wyłącznie te sytuacje, w których merytoryczne rozpoznanie sporu przez sąd drugiej instancji wymagałoby przeprowadzenia przez ten sąd całego postępowania dowodowego. Jeżeli konieczne jest jedynie uzupełnienie braków postępowania dowodowego w określonej kwestii, w szczególności w następstwie wyrażenia przez sąd drugiej instancji odmiennej oceny prawnej lub przeprowadzenie dowodów, które sąd pierwszej instancji bezpodstawnie pominął, nie zachodzi podstawa do uchylenia orzeczenia sądu pierwszej instancji, gdyż sąd drugiej instancji, jako sąd merytoryczny, obowiązany jest uzupełnić postępowanie dowodowe w niezbędnym zakresie (zob. m.in. postanowienia SN: z 17 marca 2016 r., II CZ 1/16; z 28 kwietnia 2021 r., III PZ 9/20; z 29 października 2020 r., III PZ 6/20; z 6 lutego 2015 r., II CZ 101/14; z 17 kwietnia 2013 r., V CZ 129/12).

Jest to konsekwencja przyjętego w polskiej procedurze cywilnej modelu apelacji pełnej, który zakłada, że sąd drugiej instancji rozpatruje sprawę ponownie, czyli w sposób w zasadzie nieograniczony jeszcze raz bada sprawę rozstrzygniętą przez sąd pierwszej instancji. Tym samym, postępowanie apelacyjne, choć odwoławcze, ma charakter merytoryczny, a z punktu widzenia metodologicznego stanowi dalszy ciąg postępowania przeprowadzonego w pierwszej instancji. Dokonanie przez sąd drugiej instancji ustaleń faktycznych umożliwia temu sądowi ustalenie podstawy faktycznej i prawnej orzeczenia, a więc dobór właściwego przepisu prawa materialnego, jego wykładnię oraz podjęcie aktu subsumcji. W konsekwencji sąd drugiej instancji, stosownie do art. 378 § 1 k.p.c., rozpoznaje sprawę merytorycznie w granicach zaskarżenia, dokonuje własnych ustaleń

faktycznych, prowadzi lub ponawia dowody albo poprzestaje na materiale zebranym w pierwszej instancji i ustala podstawę prawną orzeczenia niezależnie od zarzutów podniesionych w apelacji (zob. uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55).

3. Pojęcie nierozpoznania istoty sprawy interpretowane jest jako wadliwość rozstrzygnięcia, polegająca na wydaniu przez sąd pierwszej instancji orzeczenia, które nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, bądź na zaniechaniu zbadania przez ten sąd materialnej podstawy żądania albo oceny merytorycznych zarzutów strony przy bezpodstawnym przyjęciu, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie (zob. m.in. postanowienie SN z 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999 nr 1, poz. 22, oraz wyroki SN z 12 lutego 2002 r., I CKN 486/00, i z 12 listopada 2007 r., I PK 140/07, OSNP 2009, nr 1-2, poz. 2).

Wykładnia językowa, systemowa i funkcjonalna tego zwrotu pozwala na przyjęcie, że wszelkie inne wady rozstrzygnięcia, dotyczące naruszeń prawa materialnego, czy też procesowego (poza nieważnością postępowania i nieprzeprowadzeniem postępowania dowodowego w całości), nie uzasadniają uchylenia orzeczenia i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania. Tego rodzaju braki w postępowaniu dowodowym i uchybienia prawu materialnemu popełnione w procesie subsumpcji powinny być w systemie apelacji pełnej załatwiane bezpośrednio w postępowaniu apelacyjnym (postanowienie SN z 27 lutego 2020 r., I CZ 2/20).

W szczególności w orzecznictwie Sądu Najwyższego wyjaśniono, że oceny o nierozpoznaniu istoty sprawy nie uzasadnia niedostateczne rozważenie przez sąd pierwszej instancji przepisów prawa materialnego, mających zastosowanie w sprawie, ani tym bardziej niedostateczne uzasadnienie wyrażonego w tym zakresie stanowiska. Sąd drugiej instancji jest zobowiązany samodzielnie dokonać oceny prawnej dochodzonego żądania i skonfrontować ją z zaskarżonym orzeczeniem oraz uzasadniającymi go motywami, nie będąc przy tym ograniczony zarzutami apelacji (tak m.in. postanowienie SN z 19 marca 2014 r., I CZ 18/14).

4. Z uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia wynika, że Sąd Okręgowy uznał, iż kwestionowane przez powodów postanowienia umowy nie są abuzywne. Nawet zaś stwierdzenie abuzywności poszczególnych klauzul umownych odnoszących się do przeliczania wartości zobowiązań obu stron wynikających z umów kredytu, czy ich nieważności na podstawie art. 58 § 3 k.c. nie uzasadniałaby, zdaniem Sądu pierwszej instancji, uwzględnienia żądania głównego powodów w postaci stwierdzenia nieważności umowy kredytu, gdyż powstała na skutek eliminacji spornych postanowień luka mogłaby zostać uzupełniona przy zastosowaniu przepisu dyspozytywnego, tj. art. 358 § 2 k.c. Sąd Okręgowy oddalił wobec tego powództwo główne (oparte na nieważności zawartej umowy kredytu), jak również powództwo ewentualne (oparte na nieważności lub bezskuteczności jedynie niektórych postanowień umowy). Wyrok Sądu pierwszej instancji odnosi się zatem do przedmiotu sprawy, a jego uzasadnienie wyjaśnia przesłanki wydanego rozstrzygnięcia.

Niedokonanie oceny prawnej w sposób oczekiwany przez Sąd Apelacyjny, nie może być kwalifikowane jako nierozpoznanie istoty sprawy. Sąd drugiej instancji, będąc sądem w pełni uprawnionym do dokonania odmiennej oceny prawnej istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy okoliczności, powinien rozważyć, czy przyjęta w postanowieniu Sądu pierwszej instancji kwalifikacja prawna wymaga uzupełnienia ustaleń faktycznych i ewentualnie przeprowadzenia postępowania dowodowego, a jeżeli tak, to w jakim zakresie, i takie uzupełniające postępowanie dowodowe, kierując się wnioskami stron, przeprowadzić. Umożliwi to dokonanie przez Sąd Apelacyjny prawidłowej oceny zasadności żądania i apelacji.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok.

Marcin Łochowski

(D.Z.)

[a.]